

UDK 336.777; 347.457

CEFIF: S 130, S 144

DOI: 10.51204/Anali_PFBU_24205A

Dr Svetislav JANKOVIĆ*

BLANKO MENICA KAO SREDSTVO OBEZBEĐENJA POTOŠAČKOG KREDITA

U radu se razmatra smisao upotrebe blanko menice kao sredstva obezbeđenja potrošačkog kredita, a istovremeno se sumnja u njenu svrhu kao sredstva obezbeđenja takvog kredita. Polazna hipoteza je obesmišljenost blanko menice kao sredstva obezbeđenja, pri čemu se ukazuje da se ona sastoji u tome što je isto lice dužnik po dva osnova – menici i ugovoru o kreditu. Štaviše, to isto lice je, suštinski, jemac samome sebi tako što potpisom na blanko menici jemči za svoj dug iz ugovora o potrošačkom kreditu.

Takva postavka deluje tautološki, s obzirom na to da jedno lice po dva pravna osnova a istom imovinom jemči za svoje ispunjenje obaveze u osnovnom poslu. U tome se, upravo, sastoji besmisao upotrebe blanko menice kao sredstva obezbeđenja. Da bi, kao takva, zbilja predstavljala sredstvo obezbeđenja, nužno je da se uz potpis korisnika kredita na njoj pojave i potpisi avalista. U suprotnom, takva menica nije sredstvo obezbeđenja.

Ključne reči: *Blanko menica. – Potrošački kredit. – Apstraktnost. – Aleatornost.*

* Vanredni profesor Univerziteta u Beogradu – Pravnog fakulteta, Srbija, *jankovic@ius.bg.ac.rs*.

1. UOČAVANJE PROBLEMA

Imajući u vidu poslovnu praksu banaka da od korisnika kredita kao sredstvo obezbeđenja potrošačkog kredita bez izuzetka zahtevaju potpisanu blanko menicu, čini se neophodnim kritički razmotriti takvu pojavu, njenu opravdanost, tačnije korisnost, i pravnu važnost. Treba analizirati upotrebljivost takve menice za poslovnu banku, ali i rizičnost potpisa korisnika kredita na ispravi koja bi u budućnosti mogla da figurira kao menica. Osnovnu hipotezu rada, upravo, čini pravni besmisao upotrebe blanko menice kao sredstva obezbeđenja, a besmisao se uočava ne samo na strani banke kao korisnika takvog obezbeđenja već i na strani primaoca kredita kao davaoca obezbeđenja.

Posmatrano iz ugla banke kao davoca kredita i primaoca sredstva obezbeđenja u vidu potpisane blanko menice, pravni besmisao se sastoji u tome što suštinski kao poverilačka strana ne stiče ni u čemu bolji položaj. Smisao blanko menice je u tome da se popuni u skladu sa ovlašćenjem (ugovorom) o popuni ako se posao koji obezbeđuje ne ispuni na očekivan način. To u slučaju potrošačkog kredita znači da je banka ovlašćena da popuni blanko menicu sa ostalim bitnim sastojcima i iznosom koji odgovara nevrćenom dugu iz takvog kredita. Međutim, banka time ne poboljšava svoj položaj jer je prema klijentu u skoro istom pravnom položaju kao i kada nema menicu. Između njih (konkretnog klijenta i banke) ne dejstvuje menična apstraktnost i svi prigovori koje je klijent mogao da uputi banci po osnovu ugovora o kreditu opstaju i kao menični prigovori ako bi banka popunila menicu u skladu sa tim ugovorom (o kreditu). Ako je banka ne bi popunila u skladu sa tim ugovorom, onda bi klijent stekao dodatni prigovor nepopune blanko menice u skladu sa ovlašćenjem za popunu i ujedno ukazao na bančinu nesavesnost (V. Jovanović 1958, 342). Dakle, ako klijent nema novčanih sredstava da vrati kredit koji mu je dat, položaj banke je praktično isti i postojanje (nepostojanje) menice kao sredstva obezbeđenja ne utiče na njegovo poboljšanje. Ona prema klijentu ne bi mogla da se namiri jer on novca nema. Doduše, činjenica je da joj prethodno popunjena blanko menica, kao verodostojna isprava, omogućava upotrebu skraćenog izvršnog postupka, ali se time u stvarnosti položaj banke ne poboljšava ako klijent nema novčanih sredstava na bankarskim računima (Nikolić 2020, 281 i dalje). Upotrebom takve popunjene menice u skraćenom izvršnom postupku banka stiče samo dodatno proceduralno pravo na promptnost, brzinu prinudnog ostvarenja svog prava, ali ako klijent nema novčanih sredstava na tekućem (dinarskom ili deviznom) računu, takvo dodatno pravo se čini besmislenim jer je neupotrebljivo. Tačnije, ne postoji objekt, novčana masa spram koje bi se

ostvarilo, a sama menica ne donosi novu vrednost kao sredstvo obezbeđenja ako nema imovine na koju bi se ona mogla osloniti, referisati u izvršenju, odnosno u ostvarenju meničnog, poverilačkog prava.

S druge strane, položaj kreditnog dužnika koji vraćanje kredita obezbeđuje potpisanom (blanko) menicom može se značajno pogoršati zloupotrebom takve hartije od vrednosti u nastajanju. Potpisivanje meničnog obrasca bez ostalih bitnih meničnih sastojaka i same sume na tom obrascu vodi potpisnika u neizvesnost i neodređenost. On je, naime, u situaciji da čeka način i vreme dalje upotrebe takvog obrasca (koji je on potpisao), a koje zavisi u meničnom smislu samo od imaoaca, tačnije držaoca takvog obrasca, a ne i od potpisnika. Iako je smisao blanko menice da bude popunjena u skladu sa ovlašćenjem koje potpisnik daje njenom držaocu, takav držalac, ipak, može da odstupi od takvog ovlašćenja prekoračivši ga ili se uopšte ne osvrćući na njega i da popuni menicu prema nahođenju (Allcock 1982, 21). Naravno, takvoj menici bi njen potpisnik mogao da prigovori, ali samo ako bi njen držalac bio njegov neposredni poverilac (banka kao ugovorna strana iz ugovora o kreditu) ili neko drugo nesavesno lice koje je znalo za takvo odstupanje od ovlašćenja za popunu. U suprotnom će potpisnik meničnog obrasca, odnosno blanko menice morati da trpi takvo pogrešno popunjavanje (najpre menične svote) u sadejstvu sa savesnošću drugog sticaoca menice.

Kako bi se hipoteza o besmislu ili čak nepotrebnosti korišćenja takve blanko menice kao sredstva obezbeđenja kredita potvrdila ili opovrgla, neophodno je funkcionalno razmotriti ugovor o potrošačkom kreditu i blanko menicu, njihove pravne režime i mogućnosti zloupotrebe. Nakon takve analize, moći će da se izvede zaključak o smislu i potrebi takve menice u nastajanju kao podršci i obezbeđenju osnovnog posla potrošačkog kredita.

2. POJAM I PRAVNO ODREĐENJE POTROŠAČKOG KREDITA

2.1. Pojam

Ugovor o potrošačkom kreditu predstavlja posebnu vrstu, varijantu klasičnog ugovora o kreditu, imajući u vidu, pre svega, svojstva ugovornih strana i pojedine druge sastojke takvog ugovora (Brown 2019, 155–157). Tako, ugovor o potrošačkom kreditu se zaključuje između profesionalnog

trgovca, s jedne strane (banke ili platne institucije), i fizičkog lica koje ima svojstvo potrošača, s druge strane.¹ Osnovna svrha potrošačkog kredita je povećanje kupovne moći korisnika kredita (Vasiljević 2012, 362).

Od drugih odlika koje potrošački kredit čine posebnom vrstom u odnosu na klasični kredit, izdvajaju se rok, vrste obezbeđenja i sam iznos.² Tako, pravilnost je da potrošački kredit ne bude predmet ugovora u kome je rok vraćanja duga duži od pet godina. To, dakle, upućuje na svojevrstu kratkoročnost potrošačkog kredita (ako se ima u vidu srednjoročnost i dugoročnost stambenih, hipotekarnih i investicionih kredita).

S druge strane, u pogledu sredstava obezbeđenja, potrošački kredit odlikuju posebno prilagođena sredstva obezbeđenja poput jemstva (u kolokvijalnom diskursu čuveni „žiranti“), administrativne zabrane i menice

¹ *Objašnjenje:* Sama činjenica da se ugovor o potrošačkom kreditu zaključuje između neravnopravnih strana ukazuje na potrebu pravne zaštite strane koja je slabija. U slučaju takvog kredita, strana je slabija po dva osnova – prvo, kao fizičko lice, neprofesionalac, netrgovac, a drugo, kao lice koje, spram banke, kao davaoca kredita, nema ista znanja o bankarskoj delatnosti. Moguće je razlikovati dve vrste korisnika kredita – potrošača. Prvo, one koji su u stanju koliko-toliko da zaštite svoja prava – tzv. prosečni potrošači, i druge koji to nisu – tzv. ranjivi potrošači (Brown 2019, 122). Istorijski, do polovine 20. veka, korisnici bankarskih usluga su u većem obimu bili privrednici, profesionalni trgovci, a manje obični građani. U savremenom rasporedu odnosa, skoro 90 procenata odraslog stanovništva ima neki oblik odnosa sa bankom (uslužni, kreditni ili depozitni). Zbog toga se stvorila udaljenost u znanjima i ekonomskom položaju između banke i korisnika usluga i potreba za zaštitom slabije ugovorne strane (Elinger, Lomnicka, Hare 2011, 115). Otuda, u srpskom pravu postoji poseban propis, Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga, ali i u Evropskoj uniji niz direktiva koje su posvećene potrošačkom kreditu, odnosno zaštiti korisnika takvog kredita kao slabije ugovorne strane. Upor. Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga, *Sl. glasnik RS* 35/2011 i 139/2014 i Direktiva EU 87/102 (*Council Directive 87/102/EEC of 22 December 1986 for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit*), Direktiva EU 2008/48 (*Directive 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC*) i Direktiva EU 2023/2225 (*Directive (EU) 2023/2225 of the European Parliament and of the Council of 18 October 2023 on credit agreements for consumers and repealing Directive 2008/48/EC*).

² Direktivom EU 2023/2225, kojom je na nivou Evropske unije uređen potrošački kredit, predviđeno je da se neće primeniti na kredite koji imaju, u osnovi, odlike potrošačkog, ali čiji iznos premašuje 100 hiljada evra. Izuzetno, iznos potrošačkog kredita može da bude veći od 100 hiljada evra ako je uzet namenski za obnovu domaćinstva (kuće, stana), a da pri tome nije obezbeđen stvarnim pravom (hipotekom) na tom domaćinstvu koje je predmet obnove. Vid. Direktiva EU 2023/2225, čl. 2, st. 2, tač. c; čl. 2, st. 3.

(najčešće blanko sa trasiranim ili sopstvenim meničnim izrazom).³ To znači da se u ugovoru o potrošačkom kreditu ne upotrebljavaju, po pravilu, stvarna sredstva obezbeđenja (poput hipoteke ili ručne zaloge), iako takvu mogućnost ne bi trebalo isključiti naročito kada je u pitanju registrovana zaloga na pokretnim stvarima.⁴ Najzad, osiguranje (kredita) kao vrsta obezbeđenja pojavljuje se neretko i istovremeno sa blanko menicom kada davalac kredita proceni da postoji povećan rizik nevraćanja potrošačkog kredita (najčešće je to slučaj sa starijim generacijama potrošača poput penzionera ili drugim potrošačima za koje banka proceni da blanko menica kao sredstvo obezbeđenja nije dovoljna).

2.2. Pravno određenje

Ugovor o potrošačkom kreditu se zaključuje, kako je već pomenuto, između trgovca, s jedne strane, i fizičkog lica – netrgovca, kojem je novčani iznos kredita potreban zbog zadovoljenja nekih svojih, rečju, potrošačkih potreba koje se ne svode na profitabilnost.⁵ Osnovna činidba banke se sastoji u stavljanju na raspolaganje određene sume novca (neposrednom predajom sume novca ili omogućavanjem njenog korišćenja putem tekućeg računa), dok se osnovna činidba korisnika kredita sastoji u vraćanju sume novca koja

³ Jedna od retkih država u svetu koja izričito isključuje upotrebu menice kao sredstva obezbeđenja potrošačkog kredita je Federacija Bosne i Hercegovine (Petrić 2006, 109). Moguće je da je do takvog radikalnijeg rešenja zakonodavac Federacije BiH došao usled ugledanja na zakonodavca Evropske unije koji je u jednom trenutku uređivao mogućnost da menica bude sredstvo obezbeđenja potrošačkog kredita. U docnijim verzijama propisa kojima se uređuje potrošački kredit uklonjena je norma koja se odnosi na menicu, čime je stvorena svojevrсна nedoumica da li je takvo sredstvo obezbeđenja moguće (iako nije uređeno više) ili je potpuno isključena njegova upotreba (poput zabrane u BiH). Upor. Direktiva EU 87/102, čl. 10 i Direktiva EU 2008/48 lk. 5, st. 1, tač (n) i Direktiva EU 2023/2225, čl. 21, st. 1, tač. (o) i Zakon o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini, *Sl. glasnik BiH* 25/2006 i 88/015, čl. 62, st. 2. S druge strane, u Republici Srbiji je mogućnost upotrebe menice kao sredstva obezbeđenja potrošačkog kredita izričito moguća na osnovu Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga, *Sl. glasnik RS* 35/2011 i 139/2014, čl. 17, st. 8.

⁴ O različitim sredstvima obezbeđenja, a naročito o jemstvu, zalozima i hipoteci, postoji raznovrsna pravna književnost (Hiber, Živković 2015, 138 i dalje, 225 i dalje i 275 i dalje; Cranston, Avgouleas, van Zwieten, Hare, van Sante 2017, 544 i dalje).

⁵ U pitanju je, dakle, posebna vrsta namenskog vanprivrednog kredita koja je namenjena isključivo fizičkim licima (Jankovec 1999, 609). S druge strane, pozitivno srpsko zakonodavstvo korisnikom takvog kredita određuje ne samo klasično fizičko lice bez privredne delatnosti već i fizičko lice koje je preduzetnik ili poljoprivrednik (Jovanović, Radović, Radović 2021a, 467).

mu je prethodno data i plaćanju naknade, cene za njeno korišćenje u vidu kamate. Ugovor o potrošačkom kreditu predstavlja formalan, dvostrano-obavezujući, imenovani posao, sa srednjoročnim trajanjem ispunjenja čini-daba, komutativan i teretan.⁶ U pogledu pravne prirode, u osnovi je ugovor o zajmu sa posebnošću u vidu vrste predmeta i subjekta davaoca. Tako se kao predmet pojavljuje samo novac (dakle, ne i druge telesne, pokretne zamenljive stvari), a kao davalac banka ili drugi, poseban subjekt koji je za takve poslove ovlašćen od centralne banke (Jovanović, Radović, Radović 2021a, 466).

2.3. Obezbeđenje potrošačkog kredita

Kako je već uočeno, pravilnost je da ugovor o potrošačkom kreditu nije obezbeđen stvarnopravnim sredstvima obezbeđenja poput hipoteke ili bilo kog drugog oblika zaloge, uključujući i ručnu. Potrošačkom kreditu su svojstvena lična sredstva obezbeđenja poput jemstva ili avalirane menice, a u savremenom bankarskom poslovanju preovlađuje upotreba blanko menica i administrativne zabrane kao sredstva obezbeđenja (Jankovec 1999, 609–610).⁷

Jemstvo je jednostrana formalizovana izjava trećeg lica kojom se obavezuje da će vratiti punovažni dug glavnog dužnika.⁸ Zavisno od toga da li je supsidijarno (kakvo se pretpostavlja u građanskopravnim odnosima) ili solidarno (kakvo se pretpostavlja u trgovinskopravnim poslovima), jemac se obavezuje da će ispuniti obavezu glavnog dužnika ako je on prethodno ne izvrši ili čak jednovremeno sa njim (u slučaju solidarnog jemstva).

⁶ Posebno važna osobina takvog potrošačkog kredita jeste da se zaključuje tehnikom ugovora po pristupu. To ima posledicu na sužavanje prostora za izražavanje korisnikove volje te njeno svođenje na pristanak ili odustanak (eng. *take it or leave it*). Osnovna učenja o ugovorima po pristupu u srpskoj pravnoj književnosti pružio je profesor Borislav T. Blagojević (Blagojević 2013, 39 i dalje).

⁷ *Napomena:* U radu se obrađuje menica kao tradicionalno sredstvo obezbeđenja, odnosno posmatra se kao sredstvo koje doprinosi povećanju verovatnoće namirenja osnovnog, obezbeđenog potraživanja. Nasuprot sredstvima obezbeđenja postoje sredstva učvršćenja obligacija, koja imaju cilj da „pomognu poveriocu u slučaju neurednosti ili nediscipline dužnika“ u ispunjavanju obligacije, ali ne i da povećaju verovatnoću njenog namirenja (Hiber, Živković 2015, 17–18).

⁸ Opširnije o jemstvu kao sredstvu ličnog obezbeđenja pisali su profesori Pravnog fakulteta u Beogradu (Hiber, Živković 2015, 275 i dalje).

Avalirana menica kao sredstvo obezbeđenja je (najčešće sopstvena) menica koju je izdao korisnik kredita, a za ispunjenje menične obaveze je, na samoj menici (najčešće na njenom licu), jemčilo neko treće lice – menični avalista. Avalirana menica je, dakle, sredstvo obezbeđenja kredita u kome je korisnik kredita već prethodno izdao menicu u korist banke, a ispunjenje menične obaveze je potvrdilo, garantovalo, jemčilo neko treće lice (treće u pogledu osnovnog posla potrošačkog kredita između banke i korisnika), postavši menični avalista.⁹

Administrativna zabrana je svojevrsna tehnika umanjenja zarade koju poslodavac čini zaposlenom sa njegovim pristankom. To je, naime, anahrona ustanova i relikv vremena društvene svojine i državnih preduzeća u kojima su takva preduzeća predstavljala produženu ruku države u organizaciji društvenih odnosa (Uzelac, Zeljko 2022, 56–57). Zaposleni koji bi zaključio ugovor o kreditu sa bankom kao sredstvo obezbeđenja bi pružao administrativnu zabranu, odnosno svojevrsni dodatni ugovor između njega i poslodavca na osnovu koga se poslodavcu daje pravo da umanjí deo zarade

⁹ Položaj meničnog avaliste u takvom rasporedu odnosa je, čini se, istovetan položaju meničnog izdavaoca, korisnika kredita, imajući u vidu pre svega menične prigovore koje može da ističe prema meničnom povoriocu (Jankovec 1999, 700). To deluje i logično jer se time davalac kredita obezbeđuje obavezom još jednog lica, avaliste, sa dodatnim proceduralnim prednostima koje menica kao verodostojna isprava ima, ali ne dobija više prava nego što ima prema licu za koje se avalira (honoratu u meničnoj terminologiji). Vid. Zakon o menici – ZM, *Sl. list FNRJ* 104/46, *Sl. list SFRJ* 16/65, 54/70, 57/89, *Sl. list SRJ* 46/96, *Sl. list SCG – Ustavna povelja* 1/2003, čl. 31, st. 1. S druge strane, postoji suprotno tumačenje da avalista, iako, načelno, ima istovetan položaj kao honorat, ipak nema pravo da ističe prigovore koje bi mogao da ističe honorat (Jovanović, Radović, Radović 2021a, 643). Ako bi se na osnovu takvog tumačenja primenila ustanova avala kao jemstva potrošačkom kreditu, onda bi kreditor imao bolji položaj jer bi u slučaju nevraćanja kredita mogao da ima samostalno, apstraktno i puno menično pravo prema avalisti. Pri tome, ostvarivanje kreditorovog meničnog prava ne bi bilo ugroženo prigovorima koje, po menici, prema njemu ima korisnik kredita (predstavljen kao izdavalac u menici). Čini se da se time, u kontekstu potrošačkog kredita, stvara dodatna neravnopravnost i poboljšava položaj davaoca kredita jer mu se, u sadržinskom, materijalnopravnom smislu, daje dodatak na pravo koje ima prema korisniku kredita predstavljenom u menici kao izdavaocu. Dodatak kreditorovom pravu se sastoji u tome što po kvalitetu dobija više postojanjem takvog avaliste u odnosu na položaj korisnika kredita. Konkretno i uprošćeno, ako je korisnik kredita u iznosu od 1 milion dinara, kao izdavalac menice vratio, na primer, 700 hiljada dinara, onda bi on kao izdavalac mogao da istakne meničnom povoriocu svoj lični prigovor da je isplatio 700 hiljada i da duguje samo 300 hiljada dinara. Ako bi u menici bio upisan iznos od 1 milion dinara, onda avalista, prema takvom, za kreditora povoljnijem tumačenju, ne bi mogao da istakne prigovor koji bi mogao njegov honorat (korisnik kredita, a izdavalac menice) da je već vraćeno 700 hiljada kreditne sume. Na taj način bi se menični aval učinio neopravdano samostalnim (neakcesornim) oblikom jemstva. Vrhovni kasacioni sud, Rev. 1367/2021 od 24. novembra 2022.

u visini mesečne rate kredita. Poslodavac se, istovremeno, obavezuje da će to učiniti svakog meseca i tako omogućiti kreditoru da namiri svoje mesečno potraživanje. Važno je uočiti da takva poslodavčeva obaveza (obećanje banci) ne predstavlja jemstvo niti garanciju (poput one koju daju banke) kao vid jednostrane izjave volje poslodavca učinjene prema i u korist banke već samo jednu tehničku radnju umanjenja mesečne zarade zaposlenom koji je u tom rasporedu odnosa još i korisnik kredita. Na taj način, poslodavac ne može da bude, u krajnjem ishodu, odgovoran prema banci ako nije uspela u konkretnom mesecu da namiri svoje mesečno potraživanje po kreditu jer su prema zaposlenom postojala neka prioritelnija potraživanja (obaveza po osnovu zakonskog izdržavanja, na primer).¹⁰ Dakle, administrativnom zabranom kao tehnikom obezbeđenja potrošačkog kredita zaposleni se onemogućava da raspoláže delom zarade koja je u visini mesečne rate kredita. Iz perspektive banke, kao davaoca kredita, ona predstavlja samo sredstvo kojim se omogućava da se banka namiri na tom obustavljenom delu zarade. Poslodavac se, dakle, ne obavezuje da će banci kao kreditoru zaposlenog isplatiti iznos mesečne rate kredita već samo da će u tu svrhu umanjiti iznos mesečne zarade svom zaposlenom i tako, posredno, omogućiti kreditoru da ostvari svoje mesečno potraživanje.¹¹

Najzad, kao sredstvo obezbeđenja potrošačkog kredita koristi se i sama blanko menica. Za razliku od jemstva i meničnog avala u kome se treća lica pojavljuju kao lični „garanti“ vraćanja kredita, blanko menica, slično kao i administrativna zabrana, ne uvodi treća lica kao dodatne „garante“ ispunjenja obaveze već banka pred sobom ima istog, jednog, dužnika koji se, u slučaju blanko menice, preceduralno čini pouzdanijim dužnikom zbog menice kao verodostojne isprave.

¹⁰ Zakon o izvršenju i obezbeđenju – ZIO, *Sl. glasnik* 106/2016, 113/2017, 54/2019, 9/2020, 10/2023, čl. 297.

¹¹ Administrativna zabrana može da se učini unekoliko sličnom sa certificiranim čekom jer u oba slučaja dolazi do „blokiranja“, rezervisanja, čuvanja sredstava dužnika na bankarskom tekućem računu u svrhu plaćanja duga. Međutim, razlika je u tome što se kod certificiranog čak prilikom postupka „blokiranja“ klijentovog novca na računu banka jednostrano obavezuje čekovnom poveriocu da će ta blokirana sredstva sačuvati do trenutka podnošenja čeka na isplatu. Razlika je, dakle, u tome što se kod certificiranog čeka banka koja blokira klijentova sredstva sa ciljem naplate čeka, zapravo, jednostrano obavezuje po čeku, kao čekovni dužnik. Suprotno, u slučaju administrativne zabrane, poslodavac koji „blokira“ deo zarade zaposlenog čini to samo tehnički, ne i pravno, jer se ne obavezuje banci, kao poveriocu zaposlenog, da će mu tu mesečnu ratu kredita i isplatiti. Više o certificiranom čeku su pisali profesori Pravnog fakulteta u Beogradu (Bartoš, Antonijević, Jovanović 1974, 226; M. Radović 2016, 183–185; Janković 2018, 59).

3. BLANKO MENICA KAO SREDSTVO OBEZBEĐENJA POTROŠAČKOG KREDITA

3.1. Pojam

Blanko menica (nem. *Blanko Wechsel*) predstavlja hartiju od vrednosti u nastajanju jer u trenutku njenog izdavanja nisu popunjeni svi bitni sastojci, ali postoji sadržina osnovnog posla iz koje se može sa izvesnošću zaključiti kako će biti određeni i popunjeni sastojci koji nedostaju (Assies 2002, 52).¹² Izraz izdavanje blanko menice treba tumačiti u kontekstu načina njene upotrebe (Büdiger 1934, 181). U tom smislu, izdavanje se svodi na predaju potpisanog praznog meničnog obrasca sa namerom obezbeđenja ispunjenja obaveze iz osnovnog posla i ujedno ovlašćivanje na popunu takvog obrasca sa sastojcima koji su u skladu sa tim poslom.¹³ Predajom takvog potpisanog obrasca se, iz meničnopravnog ugla posmatrano, izričito, namerno propušta unos bitnih sastojaka u menicu, dok se njen imalac prećutno ovlašćuje da je skladno predmeničnom dogovoru popuni ako za to bude bilo potrebe (Jankovec 1999, 694). Konkretno, banka ima to pravo u slučaju kada korisnik ne vrati kredit.

¹² Čini se da je najtačnije pravno određenje blanko menice pružila M. Radović ukazavši da je reč o privatnoj ispravi sa rečju menica na sebi, u koju nisu uneti bitni menični sastojci već postoji samo potpis i namera meničnog obavezivanja lica koje je sačinjava (Jovanović, V. Radović, M. Radović 2021a, 659). Zbog toga se može zaključiti da blanko menica nije menica već samo isprava, hartija od vrednosti u nastajanju, u koju će, eventualno, biti upisani menični sastojci u skladu sa namerom njenog izdavaoca. U tom smislu, čini se da je ispravno odrediti takvu ispravu samo terminološki kao menicu jer ona to u tom određenju, bez bitnih sastojaka, nije menica već samo mogućnost da to i postane. Takva isprava predstavlja samo potvrdu njenog potpisnika da želi da se obaveže menično, ali ne i gotovu, potpunu menicu (Jacobi 1956, 477–478). Tek popunom bitnih sastojaka takva isprava „dostiže“ kvalitet da bude određena menicom, a sama popuna se vrši u skladu sa ugovorom o popuni, odnosno osnovnim poslom koji je preteča takvoj ispravi. Međutim, čini se da je pravilnije odrediti da se popuna nedostajućih bitnih sastojaka vrši u skladu sa namerom potpisnika isprave, a ne u skladu sa ugovorom koji predstavlja samo pravni oblik za izražavanje potpisnikove namere i ujedno davanja ovlašćenja drugoj strani da popunu učini prema potpisnikovoj nameri (ali, ujedno i u popuniočevom interesu). Osnov takve tvrdnje se nalazi u tome da je menična obaveza u osnovi uvek jednostrana izjava volje, a ne i ugovor (Vasiljević 2012, 471).

¹³ Blanko menica kao pojmovna odrednica nastala je kao posledica primene teorije propuštanja (teorija omisije), a nasuprot teoriji jedinstvene popune (lat. *unitu actu*) prema kojoj su u trenutku izdavanja morali da budu popunjeni svi bitni menični sastojci, pa čak i jednim rukopisom i mastilom (Jankovec 1999, 694).

Blanko menica, kao institut, nije potpuno zakonski uređena već je nastala iz potrebe poslovne prakse. Jedino pravilo koje se na nju odnosi i otuda joj daje, uopšte, pojmovnu mogućnost da kao takva postoji odnosi se na naknadnu popunu bitnih sastojaka koji nisu bili prisutni na obrascu prilikom izdavanja. Pravilom o naknadnoj popuni takve blanko menice teži se skladu sa apstraktnošću i samostalnošću u menici na način da će prethodno nepopunjena menica imati pravnu važnost kada se docnije popuni, pa čak i ako su bitni sastojci popunjeni suprotno ovlašćenju na popunu (Jankovec 1993, 640–642). Jedino ako su takvi sastojci popunjeni nesavesno, odnosno kada je imalac znao da su sastojci uneti u obrazac suprotno ili drugačije od ovlašćenja, odnosno osnovnog posla, moći će da se istakne prigovor da tako popunjena ne može da ima pravno dejstvo.¹⁴

3.2. Funkcionisanje blanko menice

Blanko menica ima rasprostranjenu primenu kao sredstvo obezbeđenja potrošačkog kredita na način da korisnik kredita potpisuje menični obrazac i predaje ga banci, a banka ima pravo da popuni taj obrazac u skladu sa ugovorom o kreditu ako korisnik ne vrati kredit na ugovoreni način. To znači da je banka kao davalac kredita ovlašćena ne samo da popuni bitne sastojke

¹⁴ *Analiza propisa*: pravilo koje na krnji, oskudan način uređuje blanko menicu ustanovljeno je još u Ženevskom jednoobraznom meničnom zakonu iz 1930. godine, a preuzela su ga doslovno nacionalna zakonodavstva koja pripadaju ženevskom meničnom krugu, među njima i Srbija i Nemačka. Interesantno je da su zakonopisci država potpisnica Ženevske menične konvencije doslovno prepisali i preveli to pravilo, ne želeći da ga prilagode svom pravnom sistemu ili eventualno učine jasnijim i lakšim za primenu. Tako, izraz u srpskom Zakonu o menici „...osim ako ju je stekao zloisljeno ili je pri sticanju menice postupio sa velikom nemarnošću“ ukazuje na uskraćivanje (negaciju) prava koja bi imalac tako nevaljano popunjene menice inače imao da je bio savestan, odnosno da nije znao da je tako popunjena. Deluje da bi pravilo bilo jasnije i nespornije da je upotrebljen izraz savesnost koja utiče na svest o mogućnosti nevaljane popune ili znanje da je tako popunjena jer bi težište takvog bilo upravo na onom smislu koji se imao u vidu prilikom stvaranja takvog pravila. Istovetno navedenom izrazu srpskog meničnog zakona je i pravilo u nemačkom meničnom zakonu i pomenutoj Ženevskoj meničnoj konvenciji (nem. „...es sei denn, daß er den Wechsel in bösem Glauben erworben hat oder ihm beim Erwerb eine grobe Fahrlässigkeit zur Last fällt“; eng. „...unless he has acquired the bill of exchange in bad faith or, in acquiring it, has been guilty of gross negligence“). Upor. ZM, čl. 16, st. 2. i nemački Menični zakon (nem. *Wechselgesetz*), art. 10, dostupan na adresi: <https://www.gesetze-im-internet.de/wg/BJNR003990933.html>, 8. januar 2024, i Ženevski menični zakon (eng. *Convention for the Settlement of Certain Conflicts of Laws in connection with Bills of Exchange and Promissory Notes, Geneva, 7 June 1930*), par. 10.

već i da u menicu unese i svotu koja odgovara nevraćenom iznosu potrošačkog kredita. Takvo ovlašćenje banka je prećutno stekla kroz potpisanu ispravu sa naznakom menice koja joj je predana, a u kojoj je propušten unos ostalih bitnih meničnih sastojaka. Sadržina ovlašćenja je određena prema osnovnom poslu, tačnije prema činidbi potpisnika meničnog obrasca iz ugovora o potrošačkom kreditu.

Tako, blanko menica će biti popunjena ako korisnik kredita i ujedno potpisnik takve menice ne vrati kredit o dospelosti ili makar neki deo svoje ugovorne obaveze. Tada će banka popuniti blanko menicu sastojcima koji svoj izvor imaju ugovor o kreditu i sumom novca koja u svom iznosu odgovara nevraćenom delu kredita i eventualno pripadajućih kamata. U suprotnom, ako bi potpisnik meničnog obrasca vratio kredit, onda bi banci prestalo da važi ovlašćenje na popunu takve isprave (tačnije, dopunu ranije započetog unosa meničnih sastojaka) i stvorila bi se obaveza vraćanja takvog, potpisanog obrasca.

Funkcionisanje blanko menice ima, dakle, dva odnosno tri moguća scenarija. Prvi, ukoliko korisnik ne vrati kredit, banka će popuniti menični obrazac u skladu sa ugovorom o kreditu i ovlašćenjem na popunu nedostajućih meničnih sastojaka i iznosa svote nevraćenog kredita, u tom slučaju menične obaveze. Drugo, u slučaju da korisnik vrati kredit, banci prestaje ovlašćenje na popunu i ustanovljava se obaveza vraćanja potpisanog meničnog obrasca revnosnom korisniku kredita. Treći scenario se odnosi na zloupotrebu bančinog ovlašćenja kada banka popunjava menične sastojke protivno ugovoru o kreditu koji obezbeđuje takva isprava i prekoračenjem svojih ovlašćenja (Jankovec 1999, 695). To je slučaj kada je korisnik vratio jedan deo kredita, a banka u menicu upiše svotu koja odgovara celini kredita ili čak i veći iznos, odnosno ne upiše iznos na koji je imala pravo koje joj je dato prećutnim ovlašćenjem potpisnika blanketa (Vičić 2014, 400–401). Tada dolazi do sukobljenosti osnovnih meničnih pravila o njenoj kauzalnosti i apstraktnosti, odnosno relativnosti (lat. *inter partes*) i apsolutnosti (lat. *erga omnes*) a koje joj, upravo obezbeđuju vrednost trgovačkog papira u koji pravni sistem ima poverenje dajući mu odliku verodostojnosti.¹⁵

¹⁵ U svakom slučaju, predajom potpisane blanko menice, kao svojevrzne neodređene i apstraktne garancije, povećava se rizik njene zloupotrebe (Bülow 2007, 294).

4. APSTRAKTNOST I ALEATORNOST BLANKO MENICE

4.1. Apstraktnost

Menica kao privatna isprava predstavlja vrlo strogu i formalnu hartiju od vrednosti koja ima svojstvo verodostojne isprave, što joj omogućava, proceduralno, znatno lakše ostvarenje prava koja u sebi sadrži. Takvo olakšano ostvarenje prava sadržinski potiče iz menične apstraktnosti jer je menično pravo, koje je opredmećeno u novčanoj činidbi, izuzeto iz konteksta predmeničnih odnosa (Gursky 2007, 32). Naznačena suma i raspored odnosa i lica naznačenih i potpisanih u menici imaju svoju samostalnost jer se iz same isprave ne može spoznati istorijski okvir i razlog njenog nastanka (Jacobi 1954, 275–276). U krajnjem ishodu, moguće je samo naslutiti, prepoznati, ali ne i izvesno utvrditi predmenično poreklo odnosa izraženih na samoj menici potpisima i naznačenjima.

Prema tome, menično pravo je otporno na uticaje iz predmenične sredine, odnosno pravno izraženo, na njega nije moguće uticati prigovorima koji imaju svoj osnov u nekom predmeničnom odnosu, to jest u osnovnom poslu (Jankovec 1993, 640). Jedino odstupanje od takve apstraktnosti, a to istovremeno predstavlja i meničnu kauzalnost, jeste slučaj odnosa između neposrednih ugovornika iz osnovnog posla (u predmeničnom odnosu) koji su, u meničnom nivou odnosa, menični poverilac i dužnik. Tada će jedan prema drugome moći da ulažu prigovore ne samo iz menice (na šta ukazuje njena apstraktnost i apsolutnost) već i iz njihovog međusobnog, predmeničnog odnosa (na šta ukazuje usko tumačena kauzalnost i relativnost menice). Takođe, nesavesnost imaoca menice će za posledicu imati kauzalnost, to jest relativizaciju menice time što će menični dužnik moći da mu ističe prigovore iz predmeničnih odnosa drugih meničnih dužnika.¹⁶

Imajući u vidu kakve obrise menice predstavlja blanko menica, može se zaključiti da je u njoj apstraktnost pravnih odnosa još više izražena. S obzirom na to da su propušteni skoro svi bitni sastojci, osim potpisa izdavaoca i menične naznake, čini se da takva, potpisnikova obaveza na menici ima odliku ne samo apstraktnosti već i neodređenosti. Doduše, u odnosu na držaoca takve isprave, to jest banku, davaoca kredita, postoji kauzalnost i relativnost odnosa. No, ako bi davalac kredita kao imalac takve menice nesavesno raspolagao njome i preneo je trećem savesnom licu, tada bi

¹⁶ *Objašnjenje:* Takvo pravilo je u skladu sa negatornim dejstvom načela savesnosti i poštenja prema kome se uskraćuje pravno dejstvo pravilima na koja bi, inače, imao pravo savesni imalac menice. Dakle, upravo je svojom nesavesnošću imalac menice učinio da prestane dejstvo i uopšte mehanizam menične apstraktnosti.

se umesto uskraćivanja dejstva apstraktnosti, što je, kako je prikazano, očekivana posledica, javila suprotna posledica. Menična apstraktnost bi tada, nesavesnom popunom i raspolaganjem blanko menicom, pojačala dodatnu otuđenost izvornog potpisnika meničnog obrasca od obaveze koju je planirao, to jest imao u vidu potpisivanjem takvog obrasca. Čak bi se i menična neodređenost (svojtvena blanko menici i ne toliko opasna kada se koristi u skladu sa ovlašćenjem i svrhom) izrazila u njenom najneželjenijem obliku, na primer, upisivanjem znatno više sume nego što je iznos kredita koji je potpisnik dobio na početku ugovorom o kreditu od banke.

Takvom, mogućom zloupotrebom blanko menice i nesavesnom, ali ne-sankcionisanom upotrebom mehanizama apstraktnosti u menici stvara se prilična pravna nesigurnost i neizvesnost ne samo za potpisnika (no najviše za njega) već i za ceo pravni i finansijski sistem. Deluje da se u takvom slučaju sama nesavesnost popune blanko menice, pravno ojačana i zaštićena apstraktnošću, preobražava u svojevrsnu aleatornost u meničnom pravu.

4.2. Aleatornost

Kao što je već uočeno, popuna blanko menice je neizvesna, odnosno zavisna od ispunjenja činidbe iz osnovnog posla. Konkretno, kod ugovora o potrošačkom kreditu, zavisi od toga da li će korisnik kredita (potpisnik meničnog obrasca) ispuniti svoju obavezu na vraćanje kredita i u kojoj meri. Tako, ako je ne ispuni ili ne ispuni u celini, davalac kredita će popuniti blanko menicu sastojcima i svotom koja odgovara nevraćenom kreditu.¹⁷ Međutim, moguće je da imalac blanko menice (davalac kredita) ili pak neko treće lice na koje menica bude preneti popune menicu prema svom nahodjenju i dalje je indosiraju na savesno lice, tako da krajnja posledica bude opstanak takve, za izvornog potpisnika blanko menice, neplanirano velike (uopšte drugačije) obaveze.¹⁸

¹⁷ Upravo takva situacija odgovara svojevrsnom osiguranom slučaju (nem. *Sicherungsfall*) nakon čijeg nastanka se stvara bančino pravo na popunu i ostvarenje menice koja je do tada služila kao sredstvo obezbeđenja (nem. *Sicherungsmittel*) (Gursky 2007, 37).

¹⁸ *Objašnjenje*: U slučaju kada je blanko menica tako zloupotrebljena od davaoca kredita kao ovlašćenog lica na njenu popunu, ona će, kako je uočeno, opstati u dejstvu ako je izvorni menični ovlašćenik indosira na savesno lice (ono koje nije znalo da je takva menica bila ranije blanko ili koje nije znalo da su njeni sastojci popunjeni u suprotnosti sa sporazumom i ovlašćenjem na popunu) (Prekert *et al.* 2021, 32–38). Čini se da takva pojava liči na pravni režim memorandumu u trgovinskim odnosima, ali i na svojevrsan agencijski problem (Boucher 1950, 103).

Suština pravnog režima blanko menice se sastoji u tome da njen izdavalac može da istakne prigovore iz osnovnog, predmeničnog posla samo njenom

Najpre, neovlašćeno lice može upotrebom memoranduma, kao poslovnog papira sa otisnutim podacima o privrednom subjektu, i simulacijom potpisa ovlašćenog lica da proizvede valjane pravne posledice u pravnom saobraćaju samo ako je lice kome je memorandum upućen savesno (Jovanović, V. Radović, M. Radović 2021a, 90–91). Takvim pravilom se želi zaštititi poverenje u pravni saobraćaj, ali i sankcionisati trgovac za nemarnost u čuvanju svog poslovnog papira. Tačnije, trgovac se opterećuje rizikom zloupotrebe memoranduma. Ako se takva pravna situacija uporedi sa blanko menicom, onda je sličnost očigledna naročito u delu u kome se pruža pravno dejstvo zloupotrebjenoj odnosno neovlašćeno popunjenoj menici koju stekne savesno treće lice. Dve osnovne vrednosne potpore, koje postoje u režimu memoranduma, postoje i kod blanko menice. Prvo, poverenje u pravni saobraćaj i zaštita treće savesne strane i, drugo, doduše neopravdano, opterećivanje potpisnika obrasca na trpljenje takve posledice. Međutim, tamo gde počinju razlozi za opravdanost opterećivanja rizikom imaoća memoranduma prestaju da postoje razlozi za takvo opterećivanje potpisnika blanko menice. Memorandum je stvar trgovačka, dakle lica koja se bave trgovinom, dok je menica, posebno u 20. veku, prestala da bude isključivo stvar poslovanja trgovaca već je dobila i svoju građanskopravnu primenu (Bartoš, Antonijević, Jovanović 1974, 3–7). Upravo kada je koristi potrošač kao korisnik kredita, ona gubi trgovačku narav i mogućnosti koje joj pružaju mehanizmi samostalnosti i apstraktnosti postaju neželjeni i neopravdani pravni teret takvom potpisniku, odnosno izdavaocu. Čini se da je rešenje u pravilnom tumačenju propisa o prekoračenju zastupničkih ovlašćenja tako što kada se prekorači ovlašćenje trgovca-nalogodavca štiti pravni saobraćaj i takvi poslovi opstaju, dok u slučaju građanina-nalogodavca takvo prekoračenje ovlašćenja ne bi smelo da proizvodi pravna dejstva, osim ako bi ga on naknadno odobrio (Jovanović, V. Radović, M. Radović 2021b, 159). Čini se da menica ne bi smela da bude izuzetak u tome, bez obzira na njenu strogost i formalnost koje joj, kao svojevrsni relikti starorimske stipulacije, omogućavaju samostalan, autonoman, režim i pravni život (Zimmermann 1990, 68–72). U suprotnom omogućavalo bi se i, dodatno, pravno osnaživalo zaloupotrebliavanje prava (Đurović 1995, 387).

S druge strane, čini se da banka, kao davalac potrošačkog kredita i kao ovlašćenik na popunu blanko menice, prilikom zloupotrebe prava na popunu obrasca utiče na stvaranje svojevrsnog agencijskog problema. Agencijski problem, kao izvorno kompanijskopravna ustanova, postoji kada dođe do odstupanja od ovlašćenja koja je zastupani dao zastupniku (agentu). S obzirom na različiti nivo odnosa i vrste subjekata u pitanju, postoje u osnovi tri kompanijskopravna agencijska problema (uprava – akcionari, većinski akcionar – manjinski akcionar, kompanija – ostali nosioci interesa, pa i društvo u širem smislu) (Vasiljević 2009, 5–8). Međutim, osnova i mehanizam agencijskog problema mogu da postoje i u drugim pravnim okvirima poput menice, odnosno blanko menice. U tom smislu, čini se da imalac blanko menice (banka-davalac kredita) stvara agencijski problem kada odstupi od datog joj ovlašćenja na njenu popunu. U tom smislu, ako bi se takva bančina radnja shvatila kao stvoreni agencijski problem, bilo bi celishodno pristupiti njegovom rešavanju, tačnije njegovom sprečavanju tzv. strategijom ovlašćenja (Vasiljević 2009, 10–11). U meničnom, pravnom, okviru to bi moglo da bude uskraćivanje mogućnosti da se menica kao celina, delovanjem menične apstraktnosti prenese neadekvatno popunjena na treće savesno lice. Čini se da bi najdelotvornije bilo unošenje tzv. rekta klauzule u blanko menicu tako što bi se u obrascu dodala rečca „ne“ ispred odrednice „po naradbi“, čime bi se svaki indosament koji bi banka kao

prvom imaocu, a ujedno i njegovom saugovorniku iz osnovnog posla (banci davaocu kredita), ali ne i potonjim savesnim sticaocima (indosatarima) menice. Zbog toga je potpisnik meničnog obrasca u neodređenom i neizvesnom položaju jer u trenutku potpisivanja nije izvesno hoće li i kako će menični obrazac biti popunjen. Otuda se može naslutiti da blanko menica ima pravnu osobinu aleatornosti. Sa njom je, međutim, veoma povezana, pa i poistovećena uslovnost popune blanko menice. Aleatornost i uslovnost u sebi nose neizvesnost ostvarenja, ispunjenja nekog posla, jer im je u osnovi buduća neizvesna okolnost (Van Niekerk 1998, 94–97). Takva okolnost je za meničnog potpisnika svojevrsan rizik koji se sastoji u tome hoće li se ili neće popuniti blanko menica i, još neodređenije, kako će se popuniti. Aleatornošću se smatra neizvesnost ispunjenja posla koja zavisi od buduće neizvesne okolnosti koja ne zavisi neposredno i odlučujuće od ugovornih strana.

S druge strane, uslov u ugovoru znači okolnost koja najčešće zavisi od volje ugovornih strana. Imajući to u vidu, deluje da je pravna narav blanko menice bliža njenom uslovnom, a ne aleatornom određenju jer se aleatornost, po pravilu, određuje kao okolnost koja je van kontrole stranaka. To se posebno uočava u redovnom načinu popune blanko menice, kada se ona popunjava u skladu sa pravnim poslom koji joj je u osnovi (ali, i u kauzi).¹⁹ U takvom slučaju, menični uslov se može odrediti kao potestativni jer njegovo ispunjenje zavisi isključivo od volje strana u pitanju (Stojanović, Antić 2004, 342). U skladu sa time, popuna menice zavisi isključivo od volje njenog izvornog potpisnika (korisnika potrošačkog kredita) u smislu hoće li vratiti pozajmljeni iznos, ali i od volje banke, kao imaoca menice (davaoca kredita), u smislu hoće li popuniti menicu ako mu njen potpisnik ne vrati kredit o dospelosti. Najzad, popuna blanko menice može da ne zavisi samo od volje pomenutih strana u pitanju već i od volje trećih kada se nađe u njihovoj

izvorni imalac blanko menice učinila smatrao građanskopravnom cesijom (Vičić 2014, 402–404). Na taj način bi se potpisniku blanko menice omogućilo da svakom daljem meničnom sticaocu (ma kako bi savestan) ističe prigovore koje ima prema banci (pa i one iz osnovnog posla sa njom).

Najzad, iako poistovećivanje zloupotrebe prava na popunu sa agencijskim problemom ima logičnog osnova, ipak se, uže pravno posmatrano, to ne može tako pravno odrediti. Banka kao imalac menice je u slučaju nevraćanja kredita, istina, popunjava sa ovlašćenjem i u skladu sa osnovnim poslom, ali to čini u sopstvenom interesu, a ne u interesu davaoca ovlašćenja što je, po sebi, nužno za agencijski, zastupnički, posao (Kelly *et al.* 2011, 100, 107). Na taj način se takva pojava udaljava od koncepta agencijskog problema, iako sa njim ima znatnu izražajnu sličnost.

¹⁹ Takav uslov se može odrediti i kao izričit jer je uočljiv u osnovnom poslu koji prethodi menici i koji predstavlja svojevrsan nacrt popune takve menice (Corbin 1918, 743–744)

državini, kada se usled dejstva načela savesnosti ima smatrati punovažnom iako nije popunjena u skladu sa ovlašćenjem koje je njen potpisnik dao. Tada se čini da je više određuje kauzalni uslov jer njena popuna ne zavisi od volje izvornih strana u pitanju već od volje trećih lica. Međutim, to je samo privid jer je i treće lice koje docnije popunjava menicu zapravo strana u menici, sa težnjom da izvuče određeno pravo iz nje. Zbog toga, i kada blanko menicu popunjava treće lice (a ne banka kao davalac kredita i izvorni ovlašćenik na popunu), opet se ostvarenje meničnog prava svodi na volju onoga koga se to pravo i tiče (trećeg lica), pa se ne može smatrati da je takav uslov kauzalan već samo potestativan. Imajući to u vidu, može se zaključiti da je u osnovi ostvarenja blanko menice potestativan uslov. Međutim, sama neodređenost uslova blanko menice ukazuje na to da se kao takav u pojedinim situacijama preobražava u aleatornost tako što, ipak, ostaje neizvesno kada će, ko i kako popuniti blanko menicu, kojoj se i tako popunjenoj daje pravna snaga (Curbin 1918, 754). Zbog toga se može zaključiti da je priroda blanko menice uslovna samo ukoliko se ona popunjava u skladu sa osnovnim poslom, a da svaka drugačija popuna utiče na udaljavanje od uslovne prirode i približavanje aleatornoj prirodi.

5. NEDOSTATNOSTI BLANKO MENICE KAO SREDSTVA OBEZBEĐENJA

5.1. Nedostatnost iz bančinog ugla

Kada se blanko menica posmatra kao sredstvo obezbeđenja koje banci treba da pruži sigurnost naplate, tačnije vraćanja kreditne sume, onda se dolazi do zaključka da blanko menica uopšte i nije sredstvo obezbeđenja kakvim se smatra. Prvo, menični potpisnik, to jest dužnik jeste bančin klijent, odnosno korisnik kredita, te se iza uloge dužnika te dve, formalno različite obligacije nalazi isto lice. Upravo takav identitet lica pokazuje da banka, zapravo, nije obezbeđena blanko menicom jer ako dužnik kroz pravni osnov osnovnog posla ne vrati dugovani kreditni iznos, velika je verovatnoća da neće isplatiti ni menični iznos, po drugom osnovu. Jedino što banka kao menični korisnik dobija jeste proceduralna olakšanosť i ubrzanost naplate u skraćenom izvršnom postupku, što se sastoji najčešće u blokadi tekućeg (ili bilo kog bankarskog) računa tog dužnika (Nikolić 2020, 281 i dalje). Međutim, ako on nema novčanih sredstava na računu ili pak imovine uopšte, onda se za banku obesmišljava obezbeđujuće svojstvo takve blanko menice. Banka, doduše, ima mogućnost da takvom menicom raspolaže na način da je eskontuje ili „utržiši, unovči“ na bilo koji drugi način, kroz radnju

njenog prenosa (indosamenta, pre svega), no time ulazi u rizik da postane nesavesna jer bi, znajući za imovinsko stanje dužnika, praktično namerno oštetila novog meničnog sticaoca (Tatalović 1987, 24–25).

Drugo, banka bi imala upotrebnu vrednost menice kao sredstva obezbeđenja samo kada bi se uz potpisnika (trasanta / akceptanta) na menici našlo i još nekoliko lica u regresnom meničnom (dužničkom) svojstvu. To je u prošlosti bila skoro redovna bankarska praksa kada se korisniku kredita kao uslov za njegovo davanje tražila menica obezbeđena potpisima još dva žiranta.²⁰ Upravo, menica predstavlja sredstvo obezbeđenja samo kada u sebi sadrži i druge dužnike (avaliste, intervenijente, indosante) koji će isplatiti menicu ako je ne isplati glavni menični dužnik. To znači da je menica lično sredstvo obezbeđenja jer se njen dug obezbeđuje obavezama lica, te što je više takvih lica u menici, veći je potencijal menice kao sredstva obezbeđenja.²¹ Blanko menica, utoliko pre, nije sredstvo obezbeđenja jer nema kapacitet za to, odnosno nedostaju joj druga lica koja bi stajala kao mogući dužnici iza meničnog duga. U blanko menici se isto lice pojavljuje u dva svojstva / položaja – kao dužnik iz osnovnog posla (ugovora o potrošačkom kreditu) i kao menični dužnik. Banka u takvoj situaciji ima jedno lice kao dužnika po dva različita osnova – jednom iz konkretnog, osnovnog pravnog posla, a drugom iz apstraktnog meničnog posla (Jankovec 1993, 639–640).

Zbog toga se ne može govoriti o tome da je banka putem blanko menice obezbeđena jer ako se blanko menica shvati kao lično sredstvo obezbeđenja, što ona uvek i jeste, onda se dolazi do zaključka da isto lice istom, svojom, imovinom obezbeđuje isplatu svog, ranijeg, duga po istom osnovu. To je svojevrsna tautologija jer se ispunjenje jednog bančinog potraživanja prema klijentu obezbeđuje stvaranjem novog bančinog potraživanja prema tom

²⁰ *Objašnjenje:* Da bi se banka potpuno obezbedila, u takvoj situaciji je tražila da se menicom stvori privid određenih meničnih radnji kako se ta dva žiranta ne bi ispoljila kao menični avalisti, a u tom slučaju bi imali istovetan položaj kao korisnik kredita (odnosno i njegove prigovore bi mogli da istaknu). Zbog toga se stvarao privid određenih meničnih radnji poput izdavanja ili indosiranja menice, što bi za pravni rezultat imalo da žiranti formalno budu predstavljeni na menici kao trasant ili indosanti, a ne kao avalisti. Takav, „sakriveni“ aval ima povoljan učinak za banku kao meničnog korisnika jer tada dobija čiste, nove, originalne dužnike, poput trasanta i indosanta, a ne derivirane poput avaliste koji imaju položaj svog honorata, odnosno lica za čije ispunjenje obaveze su jemčili (Bartoš, Antonijević, Jovanović 1974, 89–90). U krajnjem slučaju, to bi značilo da sakriveni avalisti ne bi mogli da ističu prigovore korisnika kredita prema banci, dok bi klasični avalista to mogao.

²¹ To znači da imalac menice ne stiče stvarno pravo na imovini meničnog dužnika, pa čak ni na novčanim sredstvima sa njegovog računa koji su izvorno namenjeni za menično pokriće (Aigler 1924, 859).

istom klijentu. Obrnuto, klijent se pojavljuje kao dužnik prema banci po dva različita osnova, s tom razlikom što se u drugom, meničnom dugu, pojavljuje kao svojevrsan jemac samome sebi za ispunjenje duga iz osnovnog posla potrošačkog kredita. Budući da takva menica ne pruža banci nijednu prednost u namirenju potraživanja osim proste proceduralne (u smislu olakšane i ubrzane naplate prema klijentu), jasno je da kada klijent nema imovine (pa zato ne vraća dug iz osnovnog posla), banci poverilačko svojstvo po blanko menici ništa suštinski neće značiti. Tada neće postojati imovina spram koje bi se menica mogla namiriti, odnosno neće postojati prostor (imovinski) za manevar, pokret (menični).

5.2. Nedostatnost iz ugla korisnika kredita

Usko pravno posmatrano, funkcionisanje blanko menice može delovati vrlo neodređeno i nesigurno jer banka kao ovlašćeni popunilac nedostajućih sastojaka može prema svom nahođenju da popuni menično pismo i tako optereti njegovog potpisnika obavezom koju u trenutku potpisivanja meničnog praznog obrasca nije želeo. Korisnik kredita i ujedno potpisnik meničnog (blanko) obrasca se takvom menicom unapred obavezuje da će isplatiti menični dug bilo u svojstvu trasanta (izdavaoca) u slučaju da blanko menica bude izražena, docnije, kao sopstvena, bilo u svojstvu akceptanta ako bi ona bila izražena kao trasirana. Uglavnom, jedini izvestan sastojak takve menice je obaveza njenog potpisnika. Ostali sastojci se, kako je već uočeno, popunjavaju u skladu sa odredbama osnovnog posla.

Međutim, uvažavajući delovanje apstraktnosti u menici u sadejstvu sa savesnošću docnijih sticalaca, moguće je da se volja izvornog potpisnika otrgne od njegove, izvorne, namere da bude menično obavezan samo na onaj novčani iznos koji ne vrati na osnovu osnovnog, kreditnog, posla.²² To je i osnovni nedostatak i bojazan takvog lica jer je moguće da banka, kao trenutni imalac takvog potpisanog obrasca ili neko drugo lice na koje ona menicu prenese, jednostavno popuni ostale bitne sastojke i sumu na drugačiji način od dogovorenog, odnosno od onog na koji je banka izvorno ovlašćena od „izdavaoca“ blanko menice. Kada bi tako, suprotno sporazumu, popunjenu menicu steklo savesno treće lice, onda bi ono steklo, shodno meničnoj apstraktnosti, originerno, izvorno, menično pravo na koje ne utiču raniji

²² U više navrata spominjana savesnost docnijeg sticaoca (blanko) menice sastoji se u njegovom neznanju o tome da je menični obrazac popunjen suprotno, uopšte, drugačije od osnovnog posla čije ispunjenje obezbeđuje (Prekert *et al.* 2021, 32–12).

odnosi, a pre svega odnos osnovnog posla koji je trebalo da bude osnova za buduću sadržinu takve, blanko menice (Krepold, Fischbeck 2009, 168–169).²³ Takva vrsta neizvesnosti za potpisnika blanko menice ukazuje na svojevrsnu aleatornost jer je moguće da više različitih scenarija popune dobije pravnu važnost bez obzira na izvornu volju izdavaoca takve menice. Da bi se takva aleatornost, tačnije pravno dejstvo, izbegla moguće je „izdavaoca“ blanko menice zaštititi samom menicom, to jest odredbom sa meničnopравnim dejstvom. Unošenje tzv. rekta klauzule u menični obrazac proizvelo bi pravnu posledicu da menica ne može da se otrgne u docnijem prometu od osnovnog, kreditnog posla (Vičić 2014, 402–404). Samo dejstvo rekta klauzule se sastoji u tome da se menica preobražava od zakonski pretpostavljene hartije po naredbi u hartiju na ime (Bartoš, Antonijević, Jovanović 1974, 81–82). To dalje znači da će menični potpisnik (korisnik kredita) moći da ističe svakom daljem imaocu menice sve prigovore koje je mogao da upotrebi prema izvornom, prvom imaocu menice, odnosno čije je ime imao u vidu prilikom izdavanja. To je svakako banka od koje je dobio potrošački kredit, a kojoj bi po tom poslu, ali i drugim međusobnim poslovima sa bankom, mogao da ističe, eventualno, prigovore. No, takav pravni učinak bi mogao da se stvori samo ako bi se prilikom potpisivanja i predaje meničnog obrasca upisalo bančino ime, kako bi se meničnopравni odnos vezao za pravni položaj banke kao prvog meničnog poverioca – remitenta. U suprotnom, ako se prilikom

²³ Kod klasične, trasirane menice, prenos indosamentom povlači za sobom posledice derivativnog i originarnog načina sticanja u isto vreme. U pogledu forme, menica se indosamentom prenosi derivativno jer je nije moguće tako preneti kao prethodnik, indosant, nije bio formalno, tačnije fizički predstavljen na samoj menici kao poverilac. S druge strane, kada se menica prenese na indosatara, to ne znači da je on stekao potpuno ista prava kao njegov prethodnik, indosant. Moguće je, čak, da stekne i više prava ako se ispostavi da je indosantov osnov imanja menice bio nevaljan ili pak da je njemu moglo da se istakne više prigovora nego docnijem sticaocu – indosataru. U tom smislu, menični sticalac je dobio izvorno menično pravo, odnosno stekao ju je originarno (Jovanović, V. Radović, M. Radović 2021, 620). To znači da se pravo *na* menicu (kao svojevrsno stvarno pravo) prenosi derivativnim putem jer je nužno da je takvo isto, u traženoj formi, imao prethodnik, a da se pravo *iz* menice (kao svojevrsno obligaciono pravo) stiče originarnim putem jer se, shodno apstraktnosti, inkorporiranosti, neposrednosti, samostalnosti i savesnosti meničnoj, stvara privid izvornog, novog imaoca meničnog prava. Kada se ima u vidu blanko menica, jasno je da je ona u svom postanku hartija na donosioca pa je prosta predaja dovoljna za prenos prava na njoj. S druge strane, pošto u njoj nisu ispunjeni bitni sastojci, ali ni menični iznos, jasno je da ih docniji sticalac može popuniti po nahođenju i preneti nekom trećem licu koje će biti savesno i tako je, svojom savesnošću, sterilisati, pravno osnažiti i osloboditi mogućih prigovora njene neprikladne popune. Postoje, doduše, oprečna mišljenja o režimu prenosa blanko menice u smislu da li se ona prenosi kao takva bez sporazuma o popuni vezanog za nju ili se prenosi ujedno i istovremeno sa sporazumom o popuni (Tatalović 1987, 24–27).

„izdavanja“ blanko menice ne bi upisalo ime remitenta, odnosno banke davaoca kredita, postojala bi mogućnost da banka prenese menicu prostom predajom na neko treće lice koje bi, u krajnjem ishodu, upisalo svoje ime, čime bi se učinak rekta klauzule u celini obesmislio. U takvom, neželjenom scenariju, potpisnik bi mogao docnijim imao da ističe samo one lične prigovore koje ima prema upisanom remitentu, a ne i prema banci sa kojom je u osnovnom poslu jer njenog imena na takvoj menici uopšte i nema.

6. ZAKLJUČAK

Imajući u vidu da menica, a naročito blanko menica u široj pravničkoj, ali i laičkoj javnosti predstavlja skoro neizostavan instrument, sredstvo obezbeđenja raznih poslova, a najčešće ugovora o (potrošačkom) kreditu, činilo se da je nužno dublje razmotriti pravni režim takve menice. Došlo se do zaključka da blanko menica nije delotvorno sredstvo obezbeđenja potrošačkog kredita, iako svojim pojavnim oblikom i načinom upotrebe stvara privid da jeste. Privid se sastoji u tome što predaja potpisanog meničnog blanketa (obrasca) od korisnika kredita stvara mogućnost banci, kao davaocu kredita, da popuni takav obrazac shodno osnovnom kreditnom poslu. Ona bi trebalo to da učini tako što bi upisala menični iznos koji odgovara nevraćenju sumi sa kamatama i tako popunjenu, sa odlikom verodostojnosti, upotrebila izvršenjem prema njenom potpisniku, to jest korisniku kredita. Međutim, istina je da, kada se tako menica popuni, banka ne stiče dodatno obezbeđenje ni stvarne, a ni lične prirode, jer je menični dužnik u isto vreme i dužnik iz osnovnog, kreditnog, posla. To ima za realnu posledicu da banka spram sebe ima jedno lice koje je dužnik po dva osnova, tačnije jedno lice, sa jednom, svojom, imovinom, koje je prema njoj dužno po dva osnova. Pri tome, to isto lice potpisanom blanko menicom svojevrsno jemči za ispunjenje svoje obaveze iz osnovnog, kreditnog, posla. Rečju, postaje jemac samome sebi. Jedino novo pravo koje banka stiče na osnovu blanko menice sastoji se u proceduralnoj brzini ostvarivanja menice u skraćenom izvršnom postupku. Međutim, takvo pravo ostaje ogoljeno i nefunkcionalno ako menični, odnosno kreditni dužnik nema imovine iz koje bi isplatio kredit, odnosno menicu. Upotreba menice u skraćenom izvršnom postupku ima smisla samo ako menični dužnik ima neki drugi račun kod te ili druge banke pa da se na taj način, blokadom raspolaganja sredstvima sa tog računa, banka namiri. No, to je malo verovatno. Realno, životno posmatrano, nema razloga da korisnik kredita ne vrati taj kredit ako ima novca na računu, a pri tome je svestan da će banka u slučaju nevraćanja kredita „aktivirati“ menicu prema njemu i naplatiti se promptno u skraćenom izvršnom postupku. Uz to bi ga dodatno opteretila i troškovima izvršenja, ali i veće ugovorne, kaznene kamate.

S druge strane, banka kao imalac potpisanog meničnog obrasca može „trgovati“ na način da ga kao takvog ili popunjenog prenese na neko treće lice. U slučaju da „oseti“ da korisnik kredita u perspektivi neće imati novca, banka bi mogla da popuni menicu bilo u skladu sa osnovnim poslom bilo drugačije od osnovnog posla i da je takvu prenese na neko treće savesno lice. Tada bi takva menica zbilja predstavljala sredstvo obezbeđenja banke za „plasirani“ potrošački kredit, ali bi banka došla u rizik zloupotrebe prava ili pak krivotvorenja volje potpisnika meničnog blanketa. Oba slučaja su pravno neprihvatljiva. U prvom slučaju, banka ima pravo da popuni menicu u skladu sa ovlašćenjem o popuni, ali bi prenosom takve menice dovela u zabludu treće savesno lice da će je izdavalac isplatiti u potpunosti, što bi se svelo na to da ono može da je naplati samo od banke u regresnom postupku. Međutim, ako bi banka prenela na treće lice samu blanko menicu (zajedno sa ovlašćenjem na popunu), onda bi zaista zloupotrebila svoje pravo. Treće savesno lice bi na osnovu blanko menice steklo samo izdavaoca (korisnika kredita) kao dužnika, a ne i banku koja bi takvom blanko menicom raspolagala kao hartijom na donosioca i shodno tome ne bi se pojavila kao indosant prema trećem licu. Banka bi se tako nepošteno poslužila svojim pravom, na uštrb, pre svega, trećeg savesnog imaooca menice, jer bi on u krajnjem ishodu imao za dužnika samo izdavaoca blanko menice. Za njega je banka već znala da neće biti u stanju da vrati osnovni dug, odnosno kredit, pa je, svesna neupotrebljivosti menice prema njemu (jer nema imovine), prosledila menicu trećem licu od koga je najverovatnije dobila novčanu protičinidbu.

U drugom slučaju, kada banka krivotvori blanko menicu, odnosno volju njenog potpisnika, to čini najviše na štetu njenog potpisnika, odnosno korisnika kredita, a u svoju korist i u korist trećeg savesnog imaooca menice. U tom slučaju, da bi izbegla prigovor nepopune menice u skladu sa ovlašćenjem za popunu, banka takvu drugačije popunjenu menicu prenosi na treće savesno lice koje, shodno apstraktnosti, samostalnosti i inkorporiranosti meničnoj, stiče ono pravo koje je u njoj predstavljeno na samoj hartiji. Međutim, čak ni tada tako krivotvorena menica neće predstavljati sredstvo obezbeđenja ako njen potpisnik nema imovine iz koje bi ona mogla da se naplati.

Jasno je, dakle, da menica nema „obezbeđujući“ potencijal ako se na njoj i u osnovnom poslu samo jedno lice pojavljuje kao dužnik – prvo u ulozi korisnika kredita, a drugo kao trasant / izdavalac ili, eventualno akceptant. Zbog toga se zaključuje da (blanko) menica kao takva nije sredstvo obezbeđenja potrošačkog kredita već je to samo ako obuhvati i druga lica kao dužnike koji će različitim meničnim ulogama „jemčiti“ meničnom ispunjenju, a ujedno i ispunjenju obaveze iz osnovnog posla čije ispunjenje tada zaista i obezbeđuje.

LITERATURA

- [1] Aigler, Ralph W. 7/1924–1925. Rights of Holder of Bill of Exchange Against Drawee. *Harvard Law Review*: 857–886.
- [2] Allcock, Bob. 1/1982. Documents Signed in Blank. *Modern Law Review*: 18–33.
- [3] Assies, Paul H. 2002. *Anwalts-Taschenbuch – Bankrecht*. Köln: OVS.
- [4] Boucher, Mervyn J. 3/1950. Negotiable Instrument – Promissory Note – Signature in Blank. *University of British Columbia Legal Notes*: 103–106.
- [5] Brown, Sarah. 2019. *The Regulation of Consumer Credit – A Transatlantic Analysis*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- [6] Bülow, Peter. 2007. *Recht der Kreditsicherheiten, Sachen und Rechte, Personen*. 7. neu und bearbeitete und erweiterte Auflage. Heidelberg: C.F. Müller Verlag.
- [7] Cranston, Ross, Emilios Avgouleas, Kristin van Zwieten, Christopher Hare, Theodor van Sante. 2017. *Principles of Banking Law*. 3rd edition. Oxford: Oxford University Press.
- [8] Curbin, Arthur L. 8/1918–1919. Conditions in the Law of Contracts. *Yale Law Journal*: 739–768.
- [9] Ellinger, E. P, E. Lomnicka, C. V. M. Hare. 2011. *Ellinger's Modern Banking Law*. 5th edition. New York: Oxford University Press.
- [10] Gursky, Karl-Heinz. 2007. *Wertpapierrecht*. 3. neu bearbeitete Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag.
- [11] Jacobi, Ernst. 1954. *Wechsel- und Scheckrecht – unter Berücksichtigung des ausländischen Rechts*. Berlin: Walter de Gruyter & Co.
- [12] Krepold, Hans-Micheal, Sandra Fischbeck. 2009. *Bankrecht*. München: Verlag Vahlen.
- [13] Kelly, David, Ruth Hayward, Ruby Hammer, John Hendy. 2011. *Business Law*. 6th edition. New York: Routledge.
- [14] Petrić, Silvija. 4/2006. Ugovor o potrošačkom kreditu. *Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse*: 539–566.
- [15] Prekert, Jamie Darin, James A. Barnes, Joshua E. Perry, Todd Haugf, Abbey R. Stemler. 2021. *Business Law*. 18th edition. New York: McGraw Hill Education.

- [16] Rüdiger, Eberhard. 18/1934. Der Blankowechsel im neuen Wechselgesetz. *Juristische Rundschau*: 181–184.
- [17] Uzelac, Alan, Ivana Zeljko. 2022. Poslodavac kao tijelo ovrhe? O institutu na zalasku. *Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i uporedna pravnoteorijska i praktina dostignuća*, urednik Dinka Šago et al. Split.
- [18] Van Niekerk, J. P. 1998. *The Development of the Principles of Insurance Law in the Netherlands from 1500–1800*. Volume I. Cape Town: Juta & Co. Ltd.
- [19] Zimmermann, Reinhard. 1990. *The Law of Obligations*. New York: Oxford University Press.
- [20] Bartoš Milan, Zoran Antonijević, Vladimir Jovanović. 1974. *Menično i čekovno pravo*. Beograd: Privredni pregled,
- [21] Blagojević, Borislav T. 2013. *Ugovori po pristanku*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [22] Vasiljević, Mirko. 1/2009. Korporativno upravljanje i agencijski problemi – I deo. *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu* 57: 5–24.
- [23] Vasiljević, Mirko. 2012. *Trgovinsko pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [24] Vičić, Marija. 7–9/2014. Blanko menica kao sredstvo obezbeđenja potrošačkog kredita. *Pravo i privreda*: 391–407.
- [25] Đurović, Ljiljana. 10/1995. Zloupotreba prava u ugovornim odnosima. *Pravni život*: 385–404.
- [26] Jankovec, Ivica. 5–6/1993. Značaj apstraktnog karaktera menično-pravnog posla kada se menica koristi kao sredstvo obezbeđenja potraživanja. *Pravni život*: 639–651.
- [27] Jankovec, Ivica. 1999. *Privredno pravo*. Beograd: Službeni glasnik SRJ.
- [28] Janković, Svetislav. 11/2018. Da li su svi klasični čekovi u Srijbi, zapravo, certificirani? *Pravni život*: 51–65.
- [29] Jovanović, Vladimir. 3/1958. Prigovori kod isplate menice. *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu*: 340–344.
- [30] Jovanović Nebojša, Vuk Radović, Mirjana Radović. 2021a. *Trgovinsko pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

- [31] Jovanović, Nebojša, Vuk Radović, Mirjana Radović. 2021b. *Kompanijsko pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [32] Marić, Snežana. *Menica u stečaju*. 1–10. https://www.alsu.gov.rs/bap/upload/documents/seminari/novembar2016/Snezana_Maric_rad.pdf, poslednji pristup 27. januara 2024.
- [33] Nikolić, Mladen. 2/2020. Skraćeni izvršni postupak. *Pravo i privreda*: 279–296.
- [34] Radović, Mirjana. 1/2016. Opoziv čeka. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 64: 175–195.
- [35] Stojanović, Dragoljub D, Oliver B. Antić. 2004. *Uvod u građansko pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [36] Tatalović, Mihajilo. 1987. *Blanko menica*. Seminarski rad. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [37] Hiber, Dragor, Miloš Živković. 2015. *Obezbeđenje i učvršćenje potraživanja*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

Svetislav JANKOVIĆ, PhD

Associate professor at University of Belgrade Faculty of Law, Serbia

BLANK PROMISSORY NOTE AS A SECURITY INSTRUMENT FOR CONSUMER CREDIT

Summary

The paper considers the sense of using the blank promissory note as a means of securing of consumer loan, while also questioning its purpose as means of security. The initial hypothesis is the legal absurdity of the same person being a debtor under the two different legal basis – promissory note and consumer loan. The same person is the guarantor for themselves – by signing the blank note they guarantee the performance of the consumer loan contract.

That arrangement seems tautological having in mind that the same person, through two legal basis but with the same property, guarantees the performance of the underlying contract manifested in a consumer loan. This is the core proof of the absurdity of using the blank promissory note as collateral security.

Key words: *Promissory note signed in blank. – Consumer loan. – Abstractness. – Aleatority.*

Article history:

Received: 14. 2. 2024.

Accepted: 20. 5. 2024.